

van de ander stoot, niet zozeer een tekort aan waarheid is maar een tekort dat nu eenmaal iedere waarheid kenmerkt. In plaats van zoals Husserl of Habermas uit de divergentie tussen de waarheid van bijvoorbeeld mijn leefwereld en die van een andere leefwereld (*Fremdwelt*) te besluiten dat er iets mis is met beide waarheidsaanspraken en dat ik er dus moet toe komen om door te stoten naar een waarheid die voor alle 'werelden' geldt, lijkt Rorty in die divergentie eerder een indicatie te lezen dat de waarheid nu eenmaal iets is wat voor één bepaalde wereld geldt. Die conclusie noopt volgens Rorty tot een ironische houding ten aanzien van onszelf.

De 'ironicus' is iemand die aan zijn eigen waarheid gaat twijfelen omdat hij onder de indruk is van de serieuzeheid waarmee anderen een andere waarheid aankleven, en die bovendien niet gelooft dat er in zijn waarheids sfeer argumenten te vinden zijn om die twijfel ongedaan te maken of in zijn gegrondheid te bevestigen. Waarheids- en andere geldigheidsaanspraken worden volgens de ironicus altijd geformuleerd in termen van een 'final vocabulary' – een reeks woorden die mensen gebruiken om hun handelingen, overtuigingen en levens te rechtvaardigen – en er is niet alleen meer dan één dergelijk vocabularium, maar er ontbreekt ook een niet-circulair criterium om tussen die vocabularia te kiezen en het ene als juist of meer 'waar' dan het andere te zien. Voor de ironicus volgt daaruit een soort onrust die hem belet 'zichzelf ooit (volledig) ernstig te nemen'. Omdat hij zich blijvend bewust is van de contingentie en de fragiliteit van zijn eigen vocabularium, blijft de ironicus geïnteresseerd in de andere vocabularia, waarvan hij zich voortdurend afvraagt of hij niet beter eerder daarin dan in dat van zijn eigen 'stam' geïnitieerd ware geweest. Voortdurend op zoek naar een 'beter' vocabularium dan datgene wat hij op het ogenblik gebruikt, maar zonder criterium om uit te maken wat 'beter' is, zal de ironicus – en dit lijkt mij zijn vergissing – telkens opnieuw andere vocabularia proberen te genereren die hij dan beschouwt als zijnde veeleer 'poëtische prestaties in plaats van de vruchten van een naarstig onderzoek volgens van te voren duidelijk afgebakende criteria'. Wat mij aantrekkelijk lijkt aan de positie van de ironicus, is dat hij de waarheid van de ander niet onmiddellijk en ipso facto begrijpt als iets wat op een tekort in mijn waarheid wijst maar op een tekort in iedere waarheid. Hij ziet de ander niet als 'dief van mijn waarheid' maar als degene die ons (eventueel) wijst op een diefstal (op een tekort) die de orde van de waarheid zelf opent. In een andere terminologie: op een *lethe* die nu eenmaal in iedere *aletheia* ('waarheid' in Heideggers zin) aanwezig is en er nooit uit kan gebannen worden²⁵. De ander bedreigt dan niet zozeer mijn waarheid doordat hij laat zien dat er nog iets aan ontbreekt, maar hij legt de dreiging bloot die in iedere waarheid huist omdat er altijd iets aan ontbreekt. De ander wijst mij niet op een tekort in mijn waarheid dat nog moet opgevuld worden, hij wijst mij erop dat er geen waarheid is zonder een tekort dat niet kán opgevuld worden. Dat tekort opent de orde van de waarheid zelf, in de

betekenis die Foucault of Ian Hacking daar bijvoorbeeld aan geven: waarheid is niet alleen dat epistemologische probleem waarbij men moet uitmaken welke proposities er waar zijn en welke onwaar, maar heeft ook iets te maken met het feit dat er allereerst proposities zijn die wij in aanmerking willen (of kunnen) nemen als ernstige kandidaten voor een waarheidswaarde (waar/onwaar). Dat 'in aanmerking willen (of kunnen) nemen' wijst op een soort sensibiliteit die het epistemologische probleem niet bedreigt maar mogelijk maakt en waarover om die reden niet in strikt epistemologische termen kan gedacht worden²⁶. Er moet iets aan het jurisdictiedomein van de epistemologie ontsnappen opdat er zoiets als een epistemologie zou kunnen zijn. Dat er over de waarheid van 'final vocabularies' niet kan geoordeeld worden, maakt het mogelijk dat er *binnen* die vocabularia wel naar waarheid kan gezocht worden.

Die laatste conclusie lijkt de ironicus echter te ontgaan. Want in feite miskent de ironicus op zijn beurt het feit dat het tekort waar hij ons op wijst, eigenlijk geen aanvulbaar tekort is. Getuige daarvan is precies de zelfironie waarmee hij op zijn ontdekking reageert. Want waarom slaagt de ironicus er niet in zichzelf volledig ernstig te nemen? Waarom is hij gebiologeerd door de mogelijkheid dat hij zich niet in het juiste vocabularium bevindt? Waarom blijft hij altijd op zoek naar andere vocabularia? De ironicus lijkt het tekort toch nog te denken tegen de achtergrond van iets wat afwezig is, maar eigenlijk aanwezig had kunnen zijn. Hij wil als het ware zo veel mogelijk vocabularia doorlopen om met zo veel mogelijk manieren om een eindige waarheid te genereren in contact te komen. Waarheid is voor de ironicus een kwestie van ware inhouden. Hij verschilt met Husserl en Habermas van mening over het feit of het de moeite loont in een soort oneindige teleologie op zoek te gaan naar de 'Ware Inhoud' omdat hij ervan overtuigd lijkt dat die ware inhoud zich incarneert in oneindig veel eindige verschijningsvormen en vocabularia.

In die zin is hij, zoals de multiculturalist, een typische vertegenwoordiger van de romantiek: het universele is niet datgene wat het particuliere openbreekt en een domein opent dat aan alle particulariteit ontsnapt, maar datgene wat zich slechts in en door een particulariteit die het belichaamt, laat kennen. Toch verschilt de ironicus ook van de multiculturalist doordat hij over iets beschikt wat deze laatste volkomen ontbeert: ironie. Het is die ironie die hem toelaat zich moeiteloos voor de wagen van het transculturalisme te laten spannen: 'Ironici zijn bang dat zij zullen vastroesten in het vocabularium waarin zij opgevoed werden indien zij alleen de mensen van hun eigen buurt kennen, en dus proberen zij contact te leggen met vreemde mensen (Alcibiades, Julien Sorel), vreemde families (de Karamazovs, de Casaubons), en vreemde gemeenschappen (de Teutoonse Ridders, de Nuer, de Sung-mandarijnen)'. Maar wat verwachten zij daar? Vanwaar die 'hang naar het nieuwe, altijd maar nieuwe'²⁷?

Nietzsche, die misschien als eerste het probleem van het historicisme werkelijk heeft begrepen, ziet hierin een vlucht en